

ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΝ ΤΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΝΙΚΑΝΟΡΟΣ ΤΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΩΣ ΚΑΙ ΤΕΣΣΕΡΑ ΑΛΛΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

Τὴν ὑπαρξὴ διαφόρων χειρογράφων καὶ ἐγγράφων στὴ μονὴ τῆς Ζάβορδας τὴν γνωρίζαμε ἀκόμη ἀπὸ τὸ 1908, χωρὶς ὅμως νὰ ξέρομε καὶ τὸ περιεχόμενό τους, γιὰτὶ ἡ μονὴ τὰ φύλαγε σὲ εἰδικὴ κρύπτη τῆς. Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ τελευταίου μεγάλου πολέμου τὰ παραπάνω χειρόγραφα καὶ ἐγγραφα, μαζί μὲ τὰ κειμήλια, ἱερὰ σκεύη κλ., μεταφέρθηκαν γιὰ ἀσφάλεια στὴν Κοζάνη, ἀπὸ ὅπου, μετὰ τὸν πόλεμο, τὰ παρέλαβαν καὶ πάλιν οἱ μοναχοὶ καὶ τὰ τοποθέτησαν γιὰ φύλαξη στὸ κωδονοστάσιο τῆς μονῆς (εἰκ. 1). Ἐκεῖ, τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1959, βρῆκε ἀπροσδόκητα τὸ χειρόγραφο τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Φωτίου ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Λίνος Πολίτης. Μαζί μὲ τὸ λεξικὸ τοῦ Φωτίου βρέθηκαν ἐπίσης καὶ ὀρισμένα χειρόγραφα, ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα καὶ τὸ πρωτότυπο τῆς διαθήκης τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς μονῆς Ὁσίου Νικάνορος, ἓνα ξενόγλωσσο κηρόβουλλο σὲ περγαμνὴ καὶ μερικὰ τουρκικὰ φερμάνια.

Τὴν διαθήκη τοῦ Ὁσίου Νικάνορος τὴν δημοσιεύσαμε καὶ παλαιότερα ἀπὸ τὸν κώδικα τῆς μονῆς, ὅπως τὴν εἶχε ἀντιγράψει ἀπὸ τὸ πρωτότυπο στὰ 1692 κάποιος Ἰωάννης Ζωγράφος ἀπὸ τὰ Γιάννινα¹. Τώρα ὅμως πού βρέθηκε τὸ πρωτότυπό τῆς, θεωροῦμε σκόπιμο νὰ ἐπαναλάβουμε τὴν ἐκδόσή τῆς καὶ μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ δημοσιεύουμε καὶ τέσσερα ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ ἐγγραφα πού βρέθηκαν μαζί μὲ τὴν διαθήκη: Σιγίλλιο τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀχριδῶν Μελετίου τοῦ ἔτους 1677, ἀντίγραφο σιγίλλιου τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀχριδῶν Ἰωάσαφ τοῦ ἔτους 1732, σιγίλλιο τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Γαβριὴλ Γ' τοῦ ἔτους 1782, καὶ ἀχρονολόγητη «ἀπανταχοῦσαν» τοῦ ἡγουμένου τῆς μονῆς Φιλοθέου.

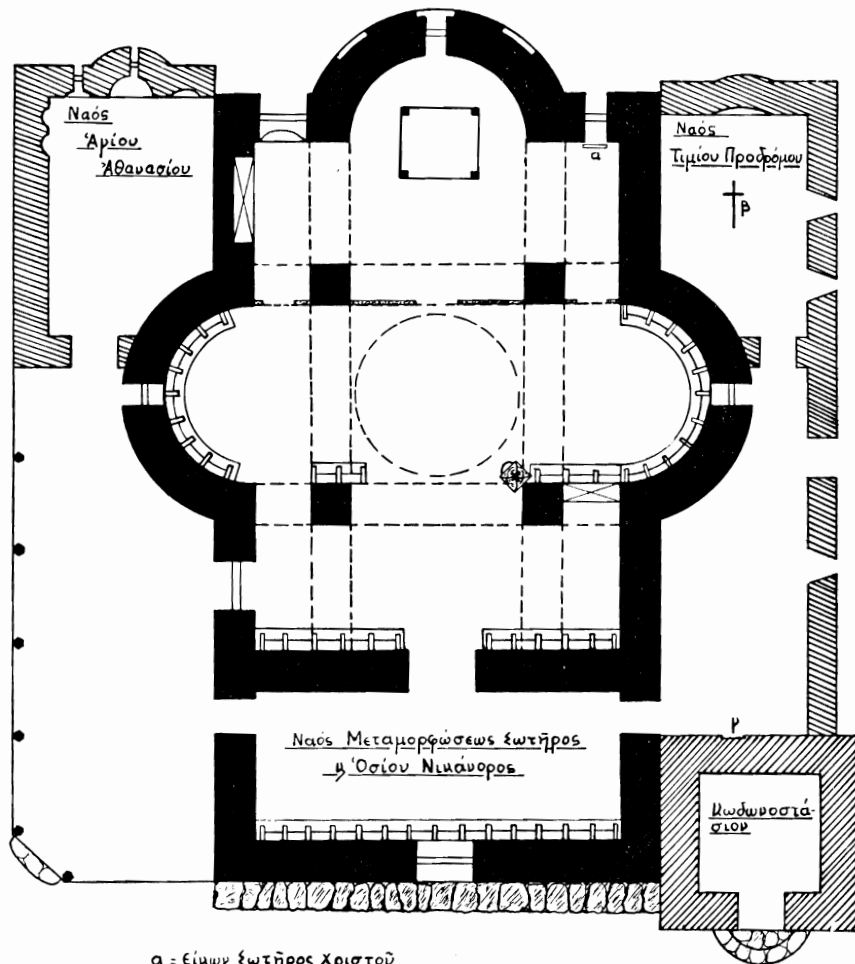
1. Ἡ διαθήκη τοῦ Ὁσίου Νικάνορος

Τὸ κείμενο τῆς διαθήκης (εἰκ. 2), ὅπως τὸ διαβάσαμε ἀπὸ τὸ πρωτότυπό τῆς, εἶναι τὸ ἐξῆς:

---

1. Νικ. Π. Δελιαλή, Ἡ διαθήκη τοῦ Ὁσίου Νικάνορος τοῦ Θεσσαλονικέως «Μακεδονικά», 4 (1955-1960), σ. 416-425. Τὴν μελέτη καὶ ἐκδοσὴ τῶν τοιχογραφιῶν τῆς μονῆς, καθὼς καὶ τῶν ἀργυρῶν κειμηλίων τῆς, τὴν ἔχει ἀναλάβει ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Στυλιανὸς Πελεκανίδης. Ἐπίσης μὲ τὰ κεντητὰ ἄμφια τῆς Ζάβορδας ἀσχολεῖται ἡ βυζαντινολόγος δεσποινὶς Μαρία Θεοχάρη.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΟΝΗΣ ΕΝ ΚΑΛΠΙΣΤΡΑΤΩ. ΟΡΕΙ (ΖΑΒΟΡΔΑΣ)

α = εἶκον ζωτῆρος Χριστοῦ
β = Ταφος ἁγίου Νικάνορος γ = κτητορικὴ ἐπιγραφή

Εἰκ. 1. Κάτοπις τοῦ καθολικοῦ τῆς μονῆς Ζάβορδας.

νεόφυτος¹ ἔλεω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος τῆς α΄ ἰουστινιανῆς καὶ πάσης βουλγαρίας, σερβίας, ἀλαβανῆας καὶ τὸν ληπόν—

νικάνωρας ἱερομόναχος, τάχα καὶ πνευματικὸς πατήρ, καὶ ηγούμενος τῆς ἐν τῇ μονῇ τῆς σεβαμίας τοῦ σωτύρος χριστοῦ, ὡ γέγονας, καὶ κτήτωρ τῆς αὐτῆς μονῆς, / κατα παραχώρησιν Θεοῦ γενομένου, ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, καὶ πολυκίνδυναις τοῦ ὀγδόου αἰῶνος, τοῖς εὑρισκομένοις μοναχοῖς, ἱεροδιακόνοις τε, καὶ / ἱερομονάχοις ται καὶ πνευματικοῖς μετὰ καὶ τοῦ δευτεραρίου² τοῦ λεγομένου δικαίου, καὶ τῶν μέλλοντα κατὰ κερδὸν τὴν ἡγουμενίαν ἀναδέχεσθαι. ἐν κυρίῳ / χαῖρειν ἐγὼ ἀδελφοὶ ἐβουλόμην γράψαι διαθήκην πλατύτερον, διαλαμβάνουσαν τα πάτρια τῆς μονῆς πὼς ἐκτίσθη καὶ μεθόσων κόπων, καὶ κιν/
 5 δυνων καὶ με πόσης παλίκης³, καὶ συνδρομῆς ἐπεριποιήθησαν τὰ μετόχια καὶ πάντα τὰ ἐναυτῆς, καὶ ἐβουλόμην γράψαι καὶ πόσα δυνά υπέστην ἐν / τῇ συλλογῇ τῶν μοναχῶν. καὶ οἷα κατεπάλαισα πικρά. ἀλλ ὁ καιρὸς ἐκβιάζει με εἰς ἕτερα, ἐπειδὴ ἐνεχειρίσθην τὴν ἐν τῷ καλιστράτῳ ὄρι οἴκησιν, / καὶ τὴν ἀνάκτησίν, τῆς σεβασμίας μονῆς, τῆς εἰς ὄνομα τιμώμενον, ἄγιος γεώργιος⁴, κακίθεν μετάναστεύω λοιπὸν συχνὰ ἀπὸ ὄρος, εἰς ὄρους. / καὶ ἀπὸ τοῦ καλληστράτου, ἐρχόμενος ἀπάνου, εἰς τὴν κορηφὴν τοῦ βουνοῦ εὔρὸν πέπαλεωμένο, καὶ χαλασμένο Θεμέλλιω⁵. καὶ τόπος / δῖσβατος, καὶ λόγγκος πολῆς, καὶ διαποκάλιψην Θεοῦ ἐρχομένου μου ἀπάνου εἰς τὸ ὄρος. καὶ δουλέβοντας τὸν τόπων,
 10 εὔρὸν τὴν οἰκὸνα τοῦ σω/τύρος χριστοῦ τῆς μεταμορφόσεος⁶. κακὶ μὲ πολλοὺς κόπους καὶ μόχθους, ἀνίγυρα τῶν ναῶν τοῦ σωτύρος χριστοῦ τῆς μεταμορφόσεος. μετὰ τῶν κελίων / καὶ τράπεζαν. καὶ ἀρχωνταρίκην, καὶ μαγκιπίων⁷, καὶ ἀμπελικές. καὶ τα μετόχια. τοῖ σπουζουμάδη⁸ λέγω, μετὰ δῖω μίλους. καὶ τὴν σύ/νιτζα⁹ καὶ τὴν λον-

1. Δὲν μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Ἀμασειᾶς Ἀ ν θ ἰ μ ο υ Ἀ λ ε ξ ο ὕ δ η, Ἐκκλησι. Ἀλήθεια 1888, τόμ. 9ος, σ. 158-160.

2. *δευτεραρίος*: διαχειριστής.

3. *παλίκη*: πάλη;

4. Ἄγιος Γεώργιος: βλ. Ν. Δ ε λ ι α λ ῆ, ἔ.ἀ. σ. 418, σημ. 5.

5. *εὔρων πεπαλιωμένο καὶ χαλασμένο θεμέλιω*: Τὸ μοναστήρι κτίστηκε στὰ ἐρείπια παλαιότερου κτίσματος, πράγμα τὸ ὁποῖο ἀποδεικνύει ἡ ὑπαρξὴ ἀρχαιότερων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν ἐνσωματωμένων στὸ σημερινὸ κτίσμα: α) μαρμαρίνου ἀμφικιονίου ποῦ χρησιμεύει σὰν σκαλοπάτι στὴν εἴσοδο τοῦ ὑπογείου, β) μαρμαρίνου ἀμφικιονίου, ποῦ χρησιμεύει σὰν κάθισμα στὸ ναὸ τοῦ μετοχίου τῆς μονῆς.

6. Πβλ. σχετικὴ τοιχογραφία τῆς Μεγάλης Παναγίας Σαμαρίνας (εἰκ. 3).

7. *μαγκίσιον*: ἀρτοποιεῖον.

8. *σπουζουμάδη*: πιθανὸν τοπωνύμιο. Ἡ λέξις δὲν ὑπάρχει στὸ κείμενο τοῦ ἀντιγράφου τῆς διαθήκης.

9. *Σύνιτζα*: πιθανὸν τοπωνύμιο.

Εικ. 2. Η αρχή του χειρογράφου της διαθήκης του Όσίου Νικάνορος.

Εἰκ. 3. Ὁ Ὁσιος Νικάνωρ σκάβοντας βρῖσκει τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ.
Τοιχογραφία τοῦ ναοῦ τῆς Μεγάλης Παναγίας στὴ Σαμαρίνα.

γκά¹ μετὰ ὠριᾶ τῆς καὶ μετα χοραφιᾶ τῆς κλισούρας². καὶ εὐρίσκονται καὶ τὴν σήμερον ταῦτο πεπαλαιωθέν, βούλομαι προσ/πιάσαι, Θεοῦ βοηθοῦντος, ἔἄν καὶ φθάσω ταῦταις γούν ταις φροντίσι περιπλακεῖς, καὶ τὸ ἀπληροφόρητον τοῦ θανάτου φοβηθῆς. ἔκρι/να γράψαι κᾶν μικρὰν διαθήκην διὰ πολλῆς τῆς πρὸς ὑμᾶς ἀγάπης. ὅθεν πάρενω καὶ παρα-
 15 ραγγέλλω πάντας. ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ σω/τύρου χριστοῦ ἵνα κοινοβιακῶς πολιτεύεσθαι ἀπο τὴν σήμερον εἰς πᾶν ὅτι καὶ ἂν ἔχετε, βρωτά, καὶ ποτά, καὶ ἐνδύματα. καὶ εἰς χρυσόν, καὶ ἄρ/γυρον. πρὸ πάντων δὲ τὴν εἰς Θεὸν ἀγάπην, καὶ τὴν εὐλάβιαν, καὶ τὴν ευσέβειαν, καὶ τὴν εἰς ἀλλήλους πνευματικὴν ἀγάπην τε καὶ ὁμόνοιαν. τιμάτε οὖν ἀ/λλήλους, καὶ ὑποτάσσεσθαι ἐν φόβῳ Θεοῦ. καὶ ἐνγκρατέβεσθε ἐκ πολλῶν βρωμάτων. καὶ μὴ σπαταλίζεσθε ὡς οἱ κοσμικοί. καὶ μὴ γελάτε ὡς τὰ ἔθνη. / καὶ μὴ ἀργολογεῖτε, καὶ κοφυρομίλειτε εἰς τὴν ρούγαν ὡς αἱ πελελαί³ τῶν γυναικῶν. ἀλλὰ σιωπάτε, καὶ λέγετε κύριε ἰησοῦ χριστέ ἐλέησον με. καὶ μὴ προ/δίσετε καὶ ἐγκαλλήτε ἀλλήλους ὡς ἰουδας. καὶ μὴ φανερώσετε τὰ μυστηριακά σας εἰς τοὺς κοσμικοὺς ὡς ἰουδας. καὶ
 20 μὴ ἐμπέσετε ἀλλήλους / ὡς οἱ χαναναῖοι⁴ τῶν πατέρα αὐτῶν. καὶ μὴ μεθύσκεσθαι οἷ ὡς σοδομῆτε. καὶ μὴ βλασφημεῖτε ὡς ἰουδαῖοι. καὶ μὴ μετεωρίζεσθε ὡς ἄσοφοι. / ἀλλ' ὡς σοφοὶ καὶ ὀρθόδοξοι χριστιανοί, καὶ μοναχοί, εὐσεβῶς καὶ δικαίως πολιτεύεσθαι. καὶ κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τῶν ἁγίων πατέρων ὅσα ἐν τῷ / νόμῳ ἔγραψαν περὶ πείστεως, καὶ περὶ πολιτείας. καὶ ὅσα τὸ τυπικὸν τοῦ ἁγίου σάβα⁵ διάκελεβη περὶ τάξεως ἐκκλησιαστικῆς, καὶ περὶ ἀρετῆς οὕτως / κρατεῖτε. καὶ γυναῖκα μὴ εἴσελθη εἰς τὸ μοναστήρι. μήτε καλογραία, μήτε κοσμικῆ. μήδὲ κᾶν βασίλισσα, ἢ βασιλέως μήτηρ, ἢ θυγάτηρ. μη / δὲ νέον παιδί δεχθῆτε ἀπὸ τὴν σήμερον ἀπὸ τοῦς δέκα καὶ ὀκτώ χρόνους καὶ κάτωθεν⁶,
 25 ὅσοι δὲ εὐρέθησαν πρὸ τῆς διαθήκης μεινάτωσαν ἐν τῷ / μοναστηρίῳ. μήτε παιδίον κοσμικὸν μανθανέτω αὐτόθεν γράμματα. μηδὲ ἀνάξιον τινὰ χειροτονήσητε διάκονον, ἢ πρεσβείτερον. μήτε φθο/νερόν, μήτε μέθεισον ἢ ὑβριστήν, ἢ παιδαριστήν, ἢ φιλοκάβαλον. ἢ φιλοσυμποσῖαστήν οὗτοι γὰρ ἐρήμωσαν τὰ μοναστήρια, καὶ τῶν κόσμον. / καὶ ἄλλο δὲν παροξύνει τὸν Θεὸν ὡς ἀνάξιος ἱερεὺς, ἢ διᾶκων. δια τοῦτο

1. *Λογκά*: τοπωνύμιον, βλ. Ν. Δελιαλή, ἔ.ἀ., σ. 419, σημ. 10.

2. *Κλεισοῦρα*: τοπωνύμιον παρὰ τὴν μονήν.

3. *πελελαί*: στὸ ἀντίγραφον πελαί, κοιναὶ γυναῖκες.

4. *Χαναναῖοι*: βλ. Γένεσις, Κεφ. ι', παρ. 6-18.

5. *Τυπικὸν Ἁγίου Σάββα*: βλ. Παπαδοπούλου Α. Χρυσοστόμου, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων, σ. 181.

6. Ἰσχύει καὶ ἐδῶ τὸ «ἄβατον» τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

- οἱ μέλλοντες γενέσθαι διάκωνοι, καὶ ἱερεῖς, ἐστῶσαν καθαρῶν καὶ ἀκαταγνώστου βίου. / ἔχοντες καλλὴν μαρτυρίαν ἔσωθεν ἀπὸ τὸν πνευματικὸν πατέρα, καὶ ἔξωθεν ἀπάντας ἀνθρώπους, καὶ πρότου χειροτονηθῆναι, καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν, νὰ μὴ / δὲν τρώγοπιναρίζουν μετὰ ἀλλοπίστους μήτε με λατίνους, μήτε νὰ φένονται εἰς αὐτούς, μήτε φιλίαν
- 30 καὶ ἀγάπαις νὰ ἔχουν μεταυτούς. μήτε εἰς / κρισιν νὰ ὑπάγη διάκονος, ἢ πρεσβύτερος. ἀλλὰ τὲς ἐξωτέρες κρίσαις, καὶ ταῖς χονδροδουλείαις, καὶ ταῖς ἀπανδοχαῖς τῶν ἀσθεντάδων, νὰ ταῖς / ἐπίβλέπουν οἱ ἰδιώταις, καὶ ἢ γέροντες τοῦ μοναστηρίου μὲ πολλὴν φόβον καὶ τρόμον, καὶ πολλὴν εὐλάβειαν, καὶ με ἀλλείθειαν, πρὸς τὰ ἔξοδα ἢ / δὲ τῆς θελείσι νὰ τρώγοπιναρίζει με ἀσθεντάδαις τοῦ καιροῦ τούτου ὡς εἶναι ἰσμαῖλιται¹, καὶ να διαβαίνει ὁ λόγος του εἰς αὐτούς, νὰ ἔχη φιλίαν / μεταυτούς, ἄς ἀφήσει τὴν ἱερωσύνη, καὶ οὕτως ἄς διώκει ταις τοιαύταις ὑπόθεσαις. καὶ ἱερομόναχον μὴ γυνόσκοντα τὸν νόμον, καὶ τὰς ἀγίας γραφᾶς ὡς πρέπει, ἠγοῦμενον μὴ ποιήσεται. ἀλλὰ μανθανέτω πρότερον τὸν
- 35 νόμον καὶ τὰς ἀντολᾶς, καὶ τότε γενέστω διδασκαλός, καὶ ἠγοῦμενος. ἐπὶ μὴ εἰδῶς νόμον, πῶς διδάξει νομον, πῶς διορθώσει, πῶς κανονήσει, τυφλὸς γὰρ τυφλὸν ἐὰν ὀδηγῇ, ἀμφοτέροι / εἰς βόθυνον² ἐμπεσοῦνται φησὶ ὁ κύριος. ἐὰν δὲ μὴ εὐρεθῇ ἄξιος γεννηθῆναι ἠγοῦμενος ἀπαυτῆς τῆς ἀγίας μονῆς τοῦ σωτύρος χριστοῦ, καὶ κινδυνεύει τὸ μοναστήριον χωρὶς ποιμένα. σκεψάτωσαν οἱ γέροντες του μοναστηρίου, καὶ τῆς συνάξεως, καὶ ἐρωτάτωσαν μετὰ ἀκριβείας καὶ τοὺς ἰδιώτας. καὶ ἐὰν εὐρε/θῇ πρόσωπον εἰς τὴν μονὴν, του σωτύρος χριστοῦ τοῦ μετεώρου πρόσκαλεσάστοσαν αὐτῶν, καὶ ποιείσῃσιν ἠγοῦμενων, καὶ ἐὰν δὲν εὐρεθῇ ἐκὶ ἄς / ἐξεζητίσῃσιν, ἐκ τὴν μονὴν τοῦ βαρλαάμ. καὶ ἐὰν καὶ ἀπεκὶ γέν(η) στέρισις. να παγένεται εἰς τὸ μοναστήρι, τοῦ
- 40 τιμίου προδρόμου, τοῦ ἐν τῇ σκήτη / τῆς βέρριας, εἰς τὸ κτήριον τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ καὶ συνασκητοῦ, κυρ διονισίου. μετὰ πολλῶν δακρίων καὶ ὤμογῶν καὶ στεναγμῶν νὰ προσκαλέσεται τίμι/ον πρόσοπο διαῆγοῦμενον. ἐὰν δὲ μὴ εὐρεθῇ πρόσωπον ἄξιον λόγῳ καὶ ἔργῳ εἰς τὰς προειρημένας μονᾶς, ποιιάτωσαν καὶ τὸν τυχόντα ἐν τῇ μονῇ, / μόνον ἔστω εὐλαβεὶς καὶ σώφρον, καὶ ἄξιος ἱερέυς. παραγγέλλω δὲ καὶ τούτο ἵνα μὴ γένηται χειροτονητὸς ἠγοῦμενος, τοῦ ἀγίου ἀρχιερέως. διότι ὁ χει/ροτονηθεὶς ἠγοῦμενος, παρὰ ἀρχιερέως ὀφείλει μέχρι θανάτου εἶναι ἠγοῦμενος. καὶ ἢ παροῦσα γεννεὰ μικρόψυχος οὔσα, οὐ δύναται τούτο / ὑπομεῖναι. καὶ διὰ τούτο ἀτοί τους, ἢ μοναχοὶ ποιιάτωσαν τὸν

1. Ἰσμαηλίται: Ὁθωμανοί.

2. Βόθυνον (βόθυνον): Βλ. Μ α τ θ α ί ο υ, κεφ. ΙΒ', παρ. 11, κεφ. ΙΕ', παρ. 14, ὡς καὶ Λ ο υ κ ᾶ, κεφ. ΣΤ', παρ. 39.

45 ἡγοῦμενον, καθὼς οἶδαμεν καὶ εἰς τὸ ἅγιον ὄρος. καὶ εἰς τὰς ἁγίας μονὰς τοῦ μετεώρου. / μόνον ἐρωτάτωσαν τὸν ἀρχιερέαν, καὶ λαμβανέτωσαν συγχώρησιν καὶ μόνον. καὶ ὅταν μέλουσι ποιήσουσι ἡγοῦμενον, προσκαλεσάσθωσαν τὸν / εὕρισκόμενον ἡγοῦμενον, ἐν τῷ μετεώρῳ, ἢ ἐν το βαρλαάμ, ἢ ἐκ τῆς ἁγίας μονῆς τοῦ τιμείου προδρόμου. ἵνα μετὰ το μνημονευθῆναι πα/ρα του ἱερέως, τὸν μέλλοντα γενέσθαι ἡγοῦμενον, ἐπάρη τὴν πατερίτζαν ὁ εὐρεθῆς ἡγούμενος, ἀπὸ τὰ τρία μοναστήρια / ὡ προεγράψαμεν, ἀπὸ τὴν ἁγίαν εἰκόνα τοῦ δεσπότης χριστοῦ, καὶ δίδωσι τῶν νέων ἡγοῦμενον τοῦ σωτύρος χριστοῦ τῆς μετὰ μωρ/φόσεως. καὶ ἀσπάζεται τὴν χεῖρα τοῦ εὐρεθέντος ἡγουμένου, ὁ νέος

 50 ἡγοῦμενος καὶ λαμβάνει τὴν πατερίτζαν. καὶ ὁ/ταν καθίση εἰς τῶν θρόνον, ἀσπάζετε ὁ εὐρεθῆς ἡγοῦμενος τὴν χεῖρα τοῦ νέου ἡγουμένου. καὶ δίδωσι τὴν διαθήκην / εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ λέγει αὐτῶν, βλέπε ἀδελφέ, μὴ παρέβης τὴν ἐντολὴν, μήπως ἐξῆς τὸ τῆς παρακοῆς κρίμα, ἀλλὰ ἀν / ὀρίζου, καὶ κραταιοῦσθω ἡ καρδία σου. καὶ πρόσθετος μάλλον ἐπὶ καλῶ τὸ καλόν. καὶ καθεξῆς ἀσπάζονται ὅλοι οἱ ἀ/δελφοὶ τὸν καθιγούμενον. παραγγέλω δὲ καὶ τοῦτο, ἵνα μὴ ἀπέρχονται εἰς τὰς πανηγύροις τῶν κοσμικῶν οἱ μοναχοὶ. μήτε / ἀπὸ τῶ μοναστήρι, μήτε ἀπὸ τα μετόχια. ὅτι λέγει ὁ Θεὸς νόμος ἀββᾶς εἰς λιτὴν¹ κοσμικῶν καθίσας ὡς ἀρκον λογίζεται αὐτὸν / ὁ Θεός. ἵνα δὲ καὶ ἐργοχειροῦν οἱ μοναχοὶ ἐν τοῖς κελλίοις αὐτῶν. καὶ ἄλλος ἐν ἀμπέλω, καὶ ἄλλος ἐν γκύπο, καὶ ἕτερος ἐν περιβολίῳ ἐργαζέτωσαν. καὶ μὴ καθεξέσθωσαν ὅλην τὴν ἡμέραν ἐπὶ τὴν λόντζαν² ἀργολογούντες. χεῖρα κανεῖς νὰ μὴν ἀπλόσι εἰς ἄλλον / καὶ τύπει τον. εἰ δὲ τίς τολμήσει, διοχθήτω τῆς μονῆς. καὶ ἀφίνω λοιπον το μοναστήριων ἐλεύθερον καὶ αὐτεξούσιον, εἰς κα/τα διαδοχὴν μοναχῶν. ἀπὸ μοναχοῦς εἰς μοναχοῦς. καὶ ἀπὸ ἡγοῦμενον, εἰς ἡγοῦμενον. καὶ τινᾶς κοσμικός νὰ μηδὲν τὸ ὀρί/ζει. μὴδὲ νὰ τὸ διακρένει. καὶ τὸν ἀρχιερέα νὰ τιμάτε, καὶ νὰ τῶν μνημονέβετε. καὶ νὰ

 60 τῶν ἀγαπᾶτε. καὶ μήτε νὰ ἐγκαλίσθαι εἰς / αὐτον, μὴδε νὰ κρῖνεσθε. μὴδὲ εἰς ἄρχωντας. ἀλλὰ αὐτοὶ σας διακρίνεσθε, καὶ διορθοῦσθε. καὶ τιμᾶτε πάσα ἀνθρωπίνην συρᾶν καὶ πάσα / γλῶσσα. καὶ τινᾶν μὴδὲν υβρίζετε. καὶ τινᾶν μὴδὲν διαβάλλετε, καὶ μὴδὲν συγκοφαντεῖτε. καὶ εἰς τὴν ἑορτῆν, μὴ καλεῖτε τιναν. μονο / οἰτης ἔλθη αὐτός του ἐκεῖνον καὶ δέχεσθε. καὶ τα μετόχια, ὅπου ἐπεριποιήθημεν μετὰ πολλῶν κόπων, καὶ μόχθων, καὶ ἐξόδων, μὴν τὰ ἀφή/σετε καὶ χαλάσουν. τὰ ἀνοθεν γεγρα-

1. λιτή: πανήγυρις, ἑορτή.

2. λόντζα: στὸ ἀντίγραφο λότζα, πρέπει νὰ ἐξηγηθῆ ὡς ἐξῆς: Ὁ πρὸς τὰ βόρεια τῆς μονῆς βλέπων ὑπόστεγος χώρος μετὰ ξυλίνων καθισμάτων, ὅπου περνοῦσαν τὴν ὥρα τοὺς οἱ μοναχοί.

μένα, ταῦτα τὰ προειρημένα φυλάξατε. καὶ ἀπο ἄλλα μοναστήρια, μονα-
 χοῦς μὴν δέχεσθε πλέον / ἡμερων τριῶν. ταῦτα φυλάξατε ὡς ἔφην. ἵνα ἡ
 65 του θεοῦ ἡ χάρις, καὶ τὸ ἔλεος οἱῆ μετὰ πάντων ἡμῶν ἀμήν. εἰ δὲ τῆς
 τολμήσει, καὶ μελετί/σει διωρθιμίαν¹, καὶ ἔχη αὐτόθι πεκούλιον² κριφόν,
 καὶ πέρνι ἀπὸ ψυχοδοσίματα ὅπου τὰ δίδουν, ἢ χριστιανὶ διὰ πρόθεσες, ἢ
 σαρανταλύτουργα / ἢ μνιμόσυνα, οἳ καὶ ἡ μοναχὶ ἰ οἰδιότες ὅπου διακρα-
 70 τοῦν τα μούλκια³ τοῦ μοναστηρίου, καὶ γίνονται, κονόμι καὶ παρακο-
 νόμι, καὶ χαρα/καρέει⁴. καὶ μιλονάδες, καὶ πιστικῆ⁵, καὶ τζέλνικι⁶ εἰς
 πρόβατα, καὶ γελάδια, ἢ καὶ ὁ εὐρισκόμενος ἡγούμενος, καὶ προηγού-
 μενος, ἢ καὶ ὁ λεγόμενος δοχιάρης⁷. ἂν πουλοῦν, ἢ γένημα ακριφά
 ἀπὸ τῶν ἰγοῦμενο, ἢ ἀλα τίποτες ἢ κρασί ἢ οσπρίματα, ἢ χαλκεὺς πουλι
 σιδερικά, ἢ μουτά/φης⁸ πουλι ἀπο τὴν τέχνη του ἀκριφά, ἢ τζενγκάρης
 75 πουλι παπούτζηα ἢ τζετίκα⁹, ἢ ἄλην τινὰ πόδεσι, ἢ καὶ ὁ δοχιάρης
 κρίβι τίποτε ἀπο τὸ δοχίω, εἰ / οἶνε τινᾶς ράπτης, καὶ πέρνι ραπτικᾶ
 ἀπο καλογέρους. ἢ ράπτι ξένα καὶ πέρνι ραπτικα καὶ δὲν τα δίδη εἰς το
 μοναστήρι ἀμι τὰ διακρατὶ χόρια του / καὶ λέγει ὅτι ἀπὸ τὴν τέχνη μου
 τὰ ἔχω καὶ δὲν τα βάνο εἰς το μεσος. ἢ ἔνε τινᾶς ὅπου ἔχη ἡδιά του ἄσπρα
 ἢ πατρικά του καὶ διακρατὶ χόρια του καὶ / δὲν τα κηνοβιάζη, ὡ τιούτος
 να δόσι τῶν θάνατων του ἀνανία, καὶ τῆς σαφύρας, καὶ ἐκ τῆς μονῆς
 ἐξοριζέσθω, ἢ εἶνε τινᾶς ὅπου παγένουν / νὰ ἰσάζουν αὐθεντικὲς δου-
 75 λίες του μοναστηρίου, καὶ ἐξοδιᾶζη ὀλίγα καὶ εἰς τῶν λογαριασμὸ ρίχνι
 πολὰ διὰ να κρατὶ ἀπὸ ἐκίνα δια πε/κούλιον. ἀπὸ αὐτουνοῦς ὅλους
 ὅπου ἐπροοῖπα καὶ εγγραφα, κὰν μικρός, ἢ μέγας, ὁπίος κάμνη ζαβία εἰς
 το μοναστήρι, καὶ πουλι καὶ κρε/μνίζη. καὶ κλέπτι δια νὰ ἔχη πεκού-
 λίων. ἢ δεχθῆ σπανὸ ἀπὸ δεκα ὀκτῶ χρονον καὶ κάτω, ἢ πεδίον μανθά-
 νει κοσμικόν. ἢ γυνέκα / ἀφίσει ἐλθεῖν ἐν τῷ μοναστηρίω ἢ χειροτο-
 νήσουν ἀνάξιον διὰ κενοδοξίαν, καὶ προσπάθιαν. ἢ ἐν τοινᾶς ἀνάξιος
 καὶ καταφρονοῖ / τὸν Θεὸν καὶ λειτουργὰ ἢ ἀπέλθη καὶ ἐνγκαλέσι τῷ
 μοναστηρίων, εἰς τοὺς κρατοῦντας, τοὺς λεγομένους ἡσημηλίτας. ἢ εἰς

1. *διωρθιμίαν*: στὸ ἀντίγραφο διὰ ὀριθιμίαν (ἀρυθιμίαν), παράβασις τοῦ τυπικοῦ τῆς μονῆς.

2. *πεκούλιον*: ἀτομικὸν βαλάντιον.

3. *μούλκια*: κτήματα τῆς μονῆς.

4. *χαρακαράιοι*: σφαγεῖς ζώων.

5. *πιστικοί*: ὑπηρέτες μὲ συμφωνία (ποιμένες).

6. *τζέλνικοι*: τσελιγκάδες.

7. *δοχιάρης*: ἀποθηκάριος.

8. *μουτάφης*: κατασκευαστῆς ταπήτων.

9. *τζετίκα*: ἡ λέξι δὲν ὑπάρχει στὸ ἀντίγραφο τῆς διαθήκης πιθανὸν σημαίνει εἶδος ὑποδήσεως.

ἀρχωντας / ἢ εἰς ἀρχιερέαν, ἢ περιπατῆ εἰς πανηγύρια κοσμικὰ ἔξο ἀπὸ
 ἀνάγκη τοῦ μοναστηρίου, ἢ ζιτιές κάμνουν, ἄβουλα τῶν πατέρων. ἔξο /
 80 ἀπο λόγων οἶνον ὅπου διετάξαμεν συνάζεσθαι δια το θέρος, εἰς τὸν κό-
 σμον. καὶ εἰς τὴν ἑαυτῶν στάνδιαν ἡγουν εἰς τὴν ἑορτὴν τοῦ / σωτύρος.
 καὶ ὀλιγων σίτων εἰς τὸ γρεβενο, καὶ ἄλο εἰς ἄλες χορες. καὶ ἀπανταχοῦ.
 εἰ δὲ οἵτις παρέβη τὴν παροῦσαν μου διαθή/κην, καὶ εὐγη ἔξο ἀπὸ τὰ
 ἄνοθεν γεγραμένα, ἄπερ ἔγραψα, καὶ ἐπαρήγγικα, καὶ καταφρονίσοι
 τοὺς θίους νόμους τῶν ἀγίων πατέρων, / ἔχω αὐτὸν ἀφορισμένον καὶ
 ἀσυγχώριτον παρα Θεοῦ παντῶκράτωρος, καὶ παρα τῆς ὁμοουσίου καὶ
 ἀδιεραΐτου τριάδος καὶ ἐν τῶ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν μέλοντι καὶ ἡ μερῆς αὐτοῦ /
 μετὰ του ἰούδα ἐχέτω [καὶ] τὰς ἀρᾶς τῶν τριακοσίων δέκα, καὶ ὀκτῶ
 Θεοφόρων πατέρων, τῶν ἐνικαῖα συναθρισθέντων ἔστω δὲ καὶ τυμπανίας
 εἰς αἰῶνας¹ ἀμήν.

ὧδε εἰσιν στίχοι οἱ οὗ ἡβραμεν γραμένους εἰς μίαν πλάκαν καὶ τους... κάτω-
 θεν²

ἡγειρον ναὸν ἐκ βάρων τῶ σωτήρι Νικάνωρ
 προστάτης τε μονῆς τῆς θοίας σὺν τῇ ἀδελφοτῆτι
 ψυχῆς ἐκ πόθου τοῦτοιοις λόγε δῶρησα πταισμάτων λύσιν.
 ἐν ἔτει ζ.μ. ἰνδικτιῶνος β³

2. Σιγίλλιον τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀχριδῶν Μελετίου τοῦ ἔτους 1677

Μὲ τὸ σιγίλλιο αὐτὸ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Μελέτιος ἐπιβεβαιοῖ ὅτι ἡ μονὴ
 τῆς Ζάβορδας εἶναι σταυροπηγιακὴ, ὑπαγομένη στὴ δικαιοδοσίᾳ τῆς ἀρχιε-
 πσκοπῆς Ἀχριδῶν, καὶ παρακελεύει τὸν ἐπίσκοπον Γρεβενῶν νὰ ἀπέχη
 ἀπὸ κάθε ἀνάμιξη στὴ διοίκηση καὶ στὴ διαχείριση τῶν οἰκονομικῶν τῆς
 μονῆς. Ἀπὸ τὸ κείμενο τοῦ σιγιλίου προκύπτει ἐπίσης ὅτι ἡ ἀνακήρυξη

1. ἔστω δὲ καὶ τυμπανίας εἰς αἰῶνας: ἡ φράση δὲν ὑπάρχει στὸ κείμενο τοῦ ἀντι-
 γράφου.

2. Ἡ φράση εἶναι γραμμὴν μὲ ἄλλο χέρι· μία λέξη δυσανάγνωστη.

3. ἡγειρον ... ἰνδικτιῶνος β: οἱ στίχοι αὐτοὶ δὲν ὑπάρχουν στὸ κείμενο τῆς προη-
 γουμένης δημοσιεύσεως. Τοὺς βρίσκουμε ὅμως γραμμένους σὰν κτητορικὴ ἐπιγραφὴ σὲ
 πλάκα μαρμάρην ἐντοιχισμένην στὸ κωδωνοστάσιο τῆς μονῆς (βλ. Ν. Δελιαλῆ, ἔ.α.
 σ. 416). Ἡ χρονολογία ζμ = 1532 ἀντιστοιχεῖ μὲ δεύτερο ἔτος ἰνδικτιῶνος καὶ πρέπει
 αὐτὴν τὴν χρονολογίαν νὰ θεωρήσωμεν ὀρθὴν. Τὸ ἔτος ζμβ (1534) τῆς μαρμαρίνης πλα-
 κῆς ὀφείλεται προφανῶς σὲ κακὴ ἀνάγνωση τοῦ πρωτοτύπου.

Εἰκ. 4. Τὸ σιγβλίον τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀχιλλῶν Μελετίου (ἀρχή) καὶ τέλος τοῦ χειρογράφου.

τῆς μονῆς Ζάβορδας σὲ σταυροπηγιακὴ ἐγινε ἀπὸ τὴν ἀρχιεπισκοπὴ Ἀχριδῶν (εἰκ. 4).

† Μελέτιος ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος πρώτης ἰουστινιανῆς ἀχριδῶν καὶ πάσης βουλγαρίας :

† Ἐπειδὴ τῆς ἡμῶν μετριότητος σωματικῶς παραγενομένης κατὰ τὰ μέρη τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως γρεβενοῦ, καὶ καθεζομένης εἰς χώ/ραν τόπρανην¹, ἦλθον τινὲς ἱερομόναχοι ἀπὸ τὸ σεβάσμιον καὶ ἱερὸν μοναστήριον τῆς τοῦ χριστοῦ καὶ κυρίου καὶ θεοῦ ἡμῶν μεταμορφώσεως / τῆς ζάπρουτας, καὶ γράμματα ὑπέδειξαν ἡμῖν παλαιὰ ἐκ πολλῶν καὶ ἀμνημονεῦτων χρόνων γεγραμμένα, δηλοποιοῦντα, ὅτι ἡ ἀγιωτάτη / αὕτη ἐκκλησία, τῆς τοῦ κυρίου μεταμορφώσεως ζάπρουτας, ὑπῆρχε σταυροπηγιακὴ, καὶ πατριαρχικὴ, ὑποτασσομένη αἰείποτε τῷ κατὰ και/

5 ροὺς ἀρχιεπισκόπῳ τῆς πρώτης ἰουστινιανῆς ἀχριδῶν : ὡς καὶ αὐτῶν τῶν παλαιῶν ἀρχιεπισκόπων τὰ σιγηλιώδη γράμματα διαλαμβάνου/σιν, λοιπῶν καὶ ἡμεῖς, ἅτε δίκαιον, ἅτε εὐλογον, ἅτε θεάρεστον, καὶ θεῶ προσδεχόμενον, μετὰ τὸ καλῶς ἐρευνῆσαι τὴν ὑπόθεσιν τὴν / σταυροπηγιακὴν ταύτην, καὶ μάλιστα τῆς δεήσεως καὶ παρακλήσεως τῶν ἀσκουμένων ἐν αὐτῇ πατέρων μὴ παρίδοῦσα, ἢ παραβλέ/ψασα, ἀποφαίνεται καὶ παρακελεύει, γνώμη κοινῇ συνοδικῇ τῆς ἀκραιφνοῦς καὶ ὑπερτελεστάτης ἱερᾶς τῶν ἀρχιερέων συνόδου, / τῶν ἐναγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν, καὶ ποθεινοτάτων ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, καὶ τῶν παρευρεθέντων τιμιωτάτων κληρικῶν, καὶ χρησιμω/τάτων ἀρχόντων, καὶ τῶν λοιπῶν πάντων, ἵνα καθάπερ τὰ τῶν προημῶν παλαιῶν πατριαρχῶν, καὶ ἀρχιεπισκόπων τῆς πρώτης ἰουστινιανῆς ἀχριδῶν σιγηλιώδη γράμματα διαλαμβάνουσιν, ἔξεστι σταυροπηγιακὸν εἶναι εἰς τὸ παντελές, καὶ ὑποτάσσεσθαι ἐν τῇ ἡμετέρῃ / ἀρχιεπισκοπῇ ταύτῃ, τῆς ὀχρίδου, καθὼς καὶ ἐν ἐτέραις ἐπαρχίαις εὐρίσκονται, σταυροπήγια ἀπαρασάλευτα, ὡς πρέποντα τῇ ἡμετέρῃ ἀρχιεπισκοπῇ ἀχριδῶν : βεβαιούμεν λοιπὸν καὶ κυροῦμεν εἰς τὸ εἶναι ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς τὸ αὐτὸ ἅγιον μοναστήριον, καὶ σεβάσμιον σταυροπηγιακὸν καὶ ἡμέτερον πατριαρχικόν, καὶ ἔχειν τὴν ὑποταγὴν καὶ τὴν δεξίωσιν τῶν ἐνασκουμένων ἐν αὐτῷ πρὸς / τὴν ἡμῶν μετριότητα, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἐναντιουμένων, ἀλλὰ γε τὴν ὑποταγὴν, καὶ τὴν εὐπίθειαν πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς ἀγιωτά/την ἀρχιεπισκοπὴν τῆς πρώτης ἰουστινιανῆς δεικνύειν, καὶ τὴν ἡμῶν μετριότητα ὑποτάσσεσθαι ἐν ἧ ἂν χρεῖα γένοιται,

10
15

1. *Χώραν Τόπρανην* : τὸ χωριὸ Δόβρανη (σημ. Ἔλατος), ποῦ βρίσκεται σὲ μικρὴ ἀπόσταση δυτικὰ τῶν Γρεβενῶν.

καὶ μὴ ἀντι/λέγειν, ὁμοίως παρακελευόμεθα, ἵνα μηδεμίαν ἄδειαν ἔχειν τὸν κατὰ καιροὺς μητροπολίτην γρεβενῶν ἀπέρχεσθαι καὶ καταπα/τεῖν αὐτοῦ, καὶ ἐπιρεάζειν, ἢ εἰς κτήμασιν, ἢ εἰς συδοσήμασιν¹, ἢ ἀπλῶς εἰπεῖν ἀγκαρεῦειν τὰ κτήνη αὐτῶν, ἢ ἐνωχλεῖν, ἢ σκάνδα/λον τρόπῳ ἐξωτερικῶ προξενεῖν, ἀλλὰ γε μακρὰν ἀπέχειν, κατ' οὐδένα τρόπον διωκόμενος, εἰμὴ καὶ τοὺς κατοικοῦντας μόνον ὡς / πρέπον προσδέχεσθαι, ὅταν ἂν ἔλθῃ ἐν τῷ ἀγίῳ μοναστηρίῳ καὶ τὴν τιμὴν τῶν ἀρχιερέων δεικνύειν κατὰ τὸ πρέπον καὶ μηδὲν σκάν/δαλον εἰς ἀμφίβολον ἔχειν εἰς τὸ μὴ καὶ αὐτὸν παραπονήσθαι, ἔτι δὲ ἐχέτοσαν ἄδιαν οἱ ἐνασκούμενοι ἐν τῷ ἡμετέρῳ αὐτῷ / σταυροπηγιακῶ πατριαρχικῶ μοναστηρίῳ, ὅτε χρεῖα γένηται περὶ χειροτονίας προσκαλεῖν ὃν ἂν ἐθέλουσι τῶν ἀρχιερέων ἐκ τῶν / ὑποκειμένων τῇ ἡμετέρῃ ταύτῃ ἀρχιεπισκοπῇ τῆς πρώτης ἰουστινιανῆς ἀχριδῶν, ἐκτελέσαι ἅπαντα τὰ ἀρχιερατικὰ / ἀκολύτως καὶ ἀνεμποδείστως ἄνευ τῆς τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ἐγκαθηδρίσεως καὶ μὴ ἔχειν ἐξουσίαν τοῦ κατὰ καιροὺς ἀρχι / [επισκόπου] ἀντιπε ἢ ζητεῖν παρ' αὐτοῦ τὸ δικαίωμα, ἀλλὰ γε...² ἔχειν, ὅς τις καὶ ἐναντίος φανῇ τοῦ παρόντος ἡμετέρου / πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ γράμματος, ἢ τὴν ἡμετέραν ταύτην ἀπόφασιν ἀνατρέψη, ἢ ἐξωτερικῶς ἢ ἄλλῳ πανούργῳ τρό/πῳ ἢ σκάνδαλον προξενήσῃ, ἢ ἀντιπεῖν τῷ σταυροπηγιακῶ μοναστηρίῳ, ὁ τοιοῦτος ἀφωρισμένος εἶη, ἀπὸ τῆς ἀγίας, καὶ ὁμο/ουσίου καὶ ζωοποιοῦ καὶ ἀδιαιρέτου τριάδος τοῦ ἐνὸς τῇ φύσει μόνου Θεοῦ καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ ἄλυτος μετὰ θάνα / τον αἰ πέτραι τὰ φύλλα ὁ σίδηρος λυθήσονται αὐτὸς δὲ οὐδαμῶς, καὶ ἔσεται τρέμων ὡςπερ ὁ κáιν καὶ ἡ μερίς αὐτοῦ μετὰ τοῦ / προδότου ἰοῦδα καὶ τῶν λοιπῶν τῶν συσταυροσάντων τὸν κύριον, καὶ εὔροι τὸν θεὸν μαχόμενον ἐν τῇ ἡμέρῃ τῆς κρίσεως, ὡς / ἀναπολόγητος οὕτως ἀποφαινόμεθα, καὶ εἰς βεβαίωσιν καὶ διηνεκὴ τὴν ἀσφαλειαν, ἐγγραφῇ καὶ τὸ παρὸν τῆς ἡμῶν μετρι/ότητος πατριαρχικὸν συνοδικὸν σταυροπηγιακὸν ἐπιβεβαιοτήριον γράμμα, καὶ ἐπεδόθη τῷ ἀγίῳ αὐτῷ μοναστηρίῳ τῷ σταυρο/πηγιακῶ τῆς τοῦ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μεταμορφώσεως τῆς ζάπρουτας : —
ἐν ἔτει σωτηρίῳ αχοζ^ω ἰουλλίου 23

† μελέτιος ἐλέω θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος τῆς πρώτης ἰουστινιανῆς ἀχριδῶν : —

† ὁ καστορίας Δαυὶδ † ὁ σισανίου Λεόντιος † ὁ γρεβενῶν Κύριλλος
† ὁ πρεσπῶν Διονύσιος

1. διάβαζε: εἰσοδήμασι.

2. δύο λέξεις δυσανάγνωστες.

3. Ἀντίγραφο σιγιλλίου τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀχριδῶν Ἰωάσαφ τοῦ ἔτους 1732

Τὸ σιγίλλιο αὐτὸ ἀποτελεῖ βεβαίωση καὶ ἐπικύρωση τῆς μονῆς ὡς σταυροπηγιακῆς ἀπέναντι στὶς ἐνοχλήσεις ποὺ ὑφίσταντο οἱ μοναχοὶ ἀπὸ μέρους τοῦ μητροπολίτου Γρεβενῶν.

Ἴσον ἀπαράλλακτον

Ἰωάσαφ ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος πρώτης Ἰουστινιανῆς
Ἀχριδῶν καὶ πάσης Βουλγαρίας. —

Οὐδὲν ὄ,τι τῶν ὑπὸ τὸ οὐράνιον κῆτος, ὃ μὴ τρεπτὸν καὶ ἐπίκηρον, ῥευστιῆς τῶν ὑπὸ Σελήνην καὶ γέννεσιν / φύσεως ὑπαρχόντων ἀπάντων. τοῦτο γὰρ μόνον αὐτῶν ἀναλλοίωτον, καὶ ἀμετάβλητον, καὶ ἀκίνητον, τὸ ἀλ/λωιωτὸν ἀεὶ καὶ κινήτὸν καὶ ἀκάθεκτον. τῷ γὰρ μακρῷ χρόνῳ φασὶ καθαιρεῖσθαι τὰ πάντα καὶ κρύπτεσθαι. ὅθεν ἐδέησε καὶ τῇ τῆς φύσεως προμηθεΐα ἀντιτάξασθαι τι πρὸς τὴν ἐκ τοῦ χρόνου τοιαύτην

5 ἄειρήνην καὶ / ἀποῤῥοὴν καταστροφὴν, οἷον περ κατὰ μὲν τῆς τῶν γεννητῶν ἀεικνησίας τε καὶ φθοράς, ἢ φυσιοῦσα φύσις / ἐν αὐτῇ τῇ φύσει ἀντέταξε τὴν ἐκ διαδοχῆς διαμονὴν ἐπ' ἄπειρον ὡς οὕτως εἰπεῖν καὶ διάρκειαν, κατὰ δὲ τῆς ἀ/ναιρούσης τε καὶ περιελκούσης ἐς λήθης βυθοῦς τὰ ἄξια μνήμης εὐρυμα, καρτερώτατον λόγον τὸν ἔγγραφον, ὡς ἂν / οἷς ὠπλίζετο ἢ φθορὰ κατὰ τῶν γινομένων ἀπάντων, τούτοις αὖ ἀναιροῖτο καὶ φθείροτο, εἴπερ τῶν γινομένων / ἐν χρόνῳ τούτων ἐκάτερον. ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ εὐταξία καλὸν εἴπερ τι ἄλλο καὶ μνή-

10 μης ἐπάξιον κατὰ / πάντα αὐτῆς τὰ μέρη καὶ μόρια, τίς ἂν εἰς μανίαν τοσοῦτον ἐλάσας, οὐκ ἀγασθειῇ τὴν διὰ γραμμάτων ἐν τῇ διαδοχῇ / καὶ διαρκείᾳ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου συντήρησιν τῶν καλῶς ὀροθετηθέντων, καὶ εὐλογοφανῶς διατετάχθαι εἰς / τὸ διηνεκὲς ἐπιζητούμενων; ὁ γὰρ μὴ τοῦτο σπουδάζων εἰς δύναμιν, ἀλλ' εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε φέρεσθαι ἀξιῶν, οὐ / μόνον τὴν εὐταξίαν τῆς ἐκκλησίας δι' ὧν καταγλαΐζουσαν ἐπιτρέπειν, / ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ὁμοῦ τε γραφὴν τε καὶ σύγγρα/φὴν, ὡς κυκεῶνα τινά, καὶ χάος τὸ πᾶν ὑπολείπεσθαι, ὥστε εἶναι κἄ-

15 κείνον οὐχ ἦττον τὸν καθ' ἑαυτὸν ζοφώδη τε / καὶ ἀναλαμπῆ, καὶ ἀόρατον, ἦτοι ἀόμματον καθ' ἑκατέρῳ τῷ ὀφθαλμῷ, καὶ διὰ τοῦτο φθεγγόμενον τὰ τοῦ σκότους καὶ τῆς ζοφώ/σεως ἄξια. ὅθεν ἡμεῖς τῶν ὑγιῶν τε καὶ λογισμῶν, μᾶλλον δὲ καὶ παντὸς τοῦ κόσμου συστατικῶν, γραφαῖς τε δεῖν πα/ραδιδόναι φημὲν τὰ μνήμης δεόμενα, καὶ τὰ ἤδη παραδεδομένα ἀντάξια γραμμάτων, ἐγκαινίζειν νεαρωτέρων, εἴπου / τινὲς εἶεν δεόμενοι καὶ τούτου. ἐπεὶ τοιγαροῦν τῆς ἡμῶν μετριότητος μετὰ

- τῶν περὶ αὐτὴν ἱερωτάτων Μητροπολιτῶν καὶ θεοφιλε/στάτων ἐπι-
 σκόπων τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν αὐτῆς ἀδελφῶν καὶ συλλει-
 20 τουργῶν συνοδικῶς προκαθημένης κατὰ τὴν / Κοριτζιάν, ἦν καὶ προ-
 εδρικῶς ποιμένειν κυριαρχικῶς. ὅθεν ἐλθόντες τινὲς τῶν ἱερομονάχων
 καὶ μοναχῶν ἀπὸ τοῦ / Σεβασμίου καὶ σταυροπηγιακοῦ Μοναστηρίου
 τοῦ ἐπ' ὀνόματι τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ Με-
 ταμορφώσεως / τιμωμένον μὲν καὶ ἐορταζομένου, ζάμπουρδας δὲ ἐπι-
 λεγομένου χωρίου ἐκεῖσε που πάλαι, γράμματά τε ὑπέδειξαν ἡμῖν, ἀρ-
 χαῖα / καὶ γνήσια τοῦτ' αὐτὸ δηλοποιοῦντα, ὅπερ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις
 μέχρι τοῦδε γνώστὸν τε καὶ ἀναντίρρητον, ὅτι δηλαδὴ σταυροπηγια/κῆ
 αὐτῶν ἡ μονὴ καὶ πατριαρχικὴ ὑποτασσομένη ἄειποτε τῇ ἀγιωτάτῃ
 25 Ἀρχιεπισκοπῇ Ἀχριδῶν τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς, ὡς καὶ αὐ/τῶν
 τὰ συγγιλιώδη παρίστησι γράμματα τῶν πάλαι Ἀρχιεπισκόπων καὶ μετὰ
 τὴν ἐκ τῶν γραμμάτων ἀξιοπιστίαν προσήγαγον / καὶ δεήσεις ἐκλι-
 παροῦντες ἵνα καὶ δι' ἡμετέρου γράμματος ἀνανεωθῇ τὰ ἀρχαῖα ἐκεῖνα
 ἀνά χειρας αὐτῶν. τούτου χάριν καὶ / ἡ μετριότης ἡμῶν μετὰ τῶν περὶ
 αὐτὴν ἅ τε δὴ δίκαιον, εὐλογον καὶ θεάρεστον μετὰ τὸ κάλλιστα κατι-
 δεῖν τὴν σταυροπηγιακὴν ὑ/πόθεσιν ταύτην, καὶ τῆς θερμῆς δεήσεως
 ἀκροάσασθαι συνεχῶς τῆς ἐκείνων, ἀποφαίνεται γνώμη κοινῇ ἐν ἀγίῳ
 πνεύματι, / ἵνα καθάπερ ἔχει τὸ κῦρος τὰ τῶν ἀρχαίων πατριαρχῶν καὶ
 πρὸ ἡμῶν Ἀρχιεπισκόπων τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς ἀχριδῶν ὑπάρχη
 30 καὶ / εἰς τὸ ἐξῆς αἰωνίως σταυροπηγιακὸν τὸ τοιοῦτον Μοναστήριον
 καὶ ἐλεύθερον ἐς τὸ παντελὲς ὑποτασσόμενον τῇ ἡμετέρᾳ Ἀρχιεπι-
 σκο/πῇ τῆς Ἀχρίδος, καθὼς καὶ ἐν ἐτέραις Μητροπόλεσιν εὐρίσκονται
 ἀπαρασάλευτα σταυροπήγια, ὡς πρεπόντως ἀνήκοντα τῇ ἡμετέρᾳ /
 Ἀρχιεπισκοπῇ Ἀχριδῶν. Βεβαιοῦμεν τοιγαροῦν καὶ ἐπικυροῦμεν ὑπάρ-
 χειν εἰς τὸ διηνεκὲς σταυροπήγιον, τὸ αὐτὸ Σεβάσμιον Μοναστή/ριον,
 ἐχόντων τὴν ὑποταγὴν τῶν ἐν αὐτῷ ἀσκουμένων πρὸς τὴν ἡμῶν με-
 τριότητα, καὶ τὴν ὀφειλομένην εὐπείθειαν πρὸς τὴν καθ' ἡ/μᾶς ἀγιω-
 τάτην Ἀρχιεπισκοπὴν ἐνδεικνυμένων ἅει ἐν ἧ ἂν γένηται χρεῖα. ὁμοίως
 35 δὲ παρακελευόμεθα καὶ κρατύνομεν, καὶ τὸ / μηδεμίαν ἄδειαν ἔχειν τὸν
 κατὰ καιροῦς μητροπολίτην Γρεβενῶν ἀπέρχεσθαι καὶ καταπατεῖν αὐτὸ
 ἢ ἐπηρεάζειν, ἢ ἐν κτήμασιν ἢ ἐν εἰ/σοδήμασιν, ἢ ὅλως ἀγκαρεῦειν
 τὰ κτήνη αὐτῶν, ἢ ἐνοχλεῖν τι ἢ σκάνδαλον προξενεῖν τρόπῳ ἐξωτερικῷ.
 ἀλλὰ μεμνημένον / τοῦ μὴ μέταίρε, ὅρια αἰώνια ἃ ἔθετο οἱ πατέρες σου,
 μακρὰν ἀπέχεσθαι τῆς σταυροπηγιακῆς ταύτης μονῆς, εἰ μὴ τις ὑπό-
 δικος γίγνεσθαι μέ/λοι τοῖς τῶν ἐπιβαινόντων παρ' ἐνορίαν ἐκνόμου
 ἐπιτιμίοις, καὶ τὰς συνοδικὰς ἀποφάσεις γνώμη τολμηρᾷ καὶ ἀναιδε-
 στάτῃ ἐπιχειροῦντων / ἀναιρεῖν; ὅπερ ὅτι δικαιοτρόπως καθαίρει τῆς
 ἀξίας, καὶ ὑπὸ ποινῆς ἄγει τὸν παραβάτην, καὶ τολμητίαν ὡς ἀποστάτην

- 40 οὐδείς ἀγνοεῖ. / ἐν ᾧ γὰρ ἐκλήθης ἐκεῖ καὶ μένε φησί, καὶ πίνε ὕδατα ἀπὸ σῶν ἀγγείων καὶ ἀπὸ σῶν φρεάτων πηγῆς. διὰ δὲ τὸν τῆς παροικίας ἐκείνης / ἀρχιερατικῶς προϊστάμενον μὴδ' ὅλως ἐπηρεάζειν τινὶ τῶν ἀσκουμένων ἐν τῷ σταυροπηγιακῷ ἐκείνῳ Μοναστηρίῳ περὶ τινος ὑποθέσεως / ἄτε δὴ ἀνηκούσης τῆς ἡμῶν μετριότητι, ἐκείνου πόρρωθεν ἴσταμένου, καὶ ἐν τῇ τάξει αὐτοῦ, οὕτω μέντοι γε ὥστε κατ' οὐδένα τρόπον ἐκδιώ/κεσθαι ὅτ' ἂν παραγένοιτο προσκυνήσεως χάριν, ἀλλὰ καὶ δεξιώσεως ἀξιουῖσθαι καὶ τιμῆς τῆς ὀφειλομένης καὶ ἐτέρῳ παντὶ Ἄρχιερεῖ / παραγενομένῳ ἂν προσκυνήσεως χάριν, ἵνα μὴ ἀταξία λύπην ἐμποιήσῃ τὴν τῆς χαρῆς ἴσταμένην ἀπ' ἐναντίας ἤνπερ χαίρειν πάντοτε /
- 45 ἡμῖν ἐντείλατο ὁ ἀπόστολος ὡς τοῦ πνεύματος οὖσαν καρπὸν. ἔτι δὲ ἐχέτωσαν ἄδειαν οἱ ἀσκούμενοι ἐν τῷ ἡμετέρῳ σταυροπηγιακῷ τούτῳ καὶ / ἀγίῳ Μοναστηρίῳ ὅτε χρεῖα γένηται περὶ χειροτονίας προσκαλεῖν ὃν ἂν ἐθέλωσι τῶν ὑποκειμένων τῆς ἡμετέρας Ἄρχιεπισκοπῆς Ἀχριδῶν / τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀρχιερέων εἰς τὸ ἐπιτελέσαι ἅπαντα τὰ ἀρχιερατικὰ ἀκωλύτως τε καὶ ἀνεμποδίστως ἄνευ τῆς τοῦ ἱεροῦ ἐπιθρονου ἐγκα/θιδρύσεως, μὴ ἔχοντος ἐξουσίαν τινὰ τοῦ κατὰ καιροῦς Ἀρχιερέως γρεβενῶν ἀντιλέγειν ἢ ζητεῖν παρ' αὐτῶν τι δικαίωμα δῆθεν, ἀλλ' ἀφισταμέ/νου μακρὰν ὡς εἴρηται καὶ κατὰ πάντα οὕτως ἀπέχοντος ἐκεῖθεν, ὅστις δὲ ὑπ' ἀναισχυντίας τε καὶ κακοφροσύνης λυτήσας¹ ἐπιχειρήσει / καινοτομίαις ἢ τοῦ παρόντος ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ γράμματος ἐναντία φρονῶν καὶ φθεγκόμενος, καὶ τὴν ἡμετέραν ταύτην / ἀπόφασιν ἀνατρέψαι ἐπιχειρῶν καὶ γλιχόμενος τῷ σκανδάλῳ ποτὲ προξενεῖν ἐξωτερικῶς καὶ ἐνόχλησιν τῷ σταυροπηγιακῷ τούτῳ Μο/ναστηρίῳ, ἢ ἄλλῳ τρόπῳ πανούργῳ τε καὶ ἀδίκῳ ἐνοχλεῖν ἢ ἀντιλέγειν αὐτῷ, ὁ τοιοῦτος ἀφωρισμένος εἶη ἀπὸ τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου / καὶ ζωοποιοῦ καὶ ἀδιαιρέτου τριάδος τοῦ ἐνὸς τῆς οὐσίας θεοῦ, καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος, καὶ ἄλλτος / μετὰ θάνατον. αἱ πέτραι καὶ ὁ σίδηρος λυθήσονται αὐτὸς δὲ οὐδαμῶς. στένων εἶη καὶ
- 55 τρέμων ὥσπερ / ὁ κáιν, καὶ ἡ μερὶς αὐτοῦ μετὰ τοῦ προδότου ἰούδα, καὶ τῶν ἄλλων θεοστυγῶν τῶν σταυροσάντων τῆς δόξης τὸν Κύριον. / καὶ εὔροι τὸν θεὸν μαχόμενον ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ὡς ἀναπολόγητος. οὕτως ἀποφαινόμεθα τοῖς πρὸ ἡμῶν / Μακαριωτάτοις ἀρχιεπισκόποις ἱερωτάτοις Μητροπολίταις, καὶ θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις, τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτου / θρόνου τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν, εὐθέσμως νομίμως τε καὶ κανονικῶς συναποφαινόμενοι. καὶ εἰς βεβαίῳ / σιν διηνεκῆ, καὶ ἀἴδιον τοῦ πράγματος μνήμην, ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν τῆς ἡμῶν
- 60 μετριότητος συνοδικὸν σταυρο / πηγιακὸν ἐπιβεβαιωτήριον γράμμα, καὶ

1. πρόκειται πιθανὸν γιὰ λάθος τοῦ ἀντιγραφῆως

ἐπεδόθη τῷ εἰρημένῳ σταυροπηγιακῷ ἀγίῳ Μοναστηρίῳ τῆς τοῦ Κυρίου καὶ / θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ Μεταμορφώσεως τῆς ζάμπουρδας ἐπιλεγομένης / ἀνανεοῦται διὰ τοῦ παρόντος δὲ καὶ τὸ ἀρχαῖον ἔθος τῆς ὑποταγῆς χάριν ἀπονέμειν / τῷ καθ' ἡμᾶς θρόνῳ τῆς ἐν τῷ Μοναστηρίῳ τούτῳ κατ' ἔτος κρόκκον διακόσια δράμια

ἐν ἔτει σωτηρίῳ ,αψλβ' : Ἰουλίου α' : ἰνδικτιῶνος ζ'.

† Ἰωάσαφ ἐλέφ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος πρώτης Ἰουστινιανῆς, Ἀκριδῶν καὶ πάσης Βουλγαρείας.

† ὁ Καστορείας Χρύσανθος † ὁ Σισανίων Ἰωσήφ

† ὁ Βοδενῶν Μητροφάνης † ὁ Πελαγωνείας Κοσμᾶς

† ὁ Πρεσπῶν Θεοδόσιος

4. Σιγίλλιο τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Γαβριήλ τοῦ Γ' τοῦ ἔτους 1782

Τὸ πατριαρχικὸ αὐτὸ σιγίλλιο ἀπευθύνεται στοὺς μητροπολίτες Γρεβενῶν καὶ Σισανίου καὶ Σιατίστης καὶ τοὺς γνωρίζει ὅτι παρέχεται συγχώρηση στοὺς μοναχοὺς Βησσαρίωνα καὶ Ζωσιμᾶ, ἔπειτα ἀπὸ τῆς μετάβασί τους στὰ πατριαρχεῖα· οἱ μοναχοὶ αὐτοὶ θὰ τιμοῦνται στὸ μέλλον ὡς ἱερεῖς (εἰκ. 5).

† Γαβριήλ ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος νέας ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης :

† Ἰερώτατοι μητροπολίται ὅτε γρεβενῶν, καὶ ὁ σισανίου καὶ σιατίστης, καὶ ὑπέρτιμοι ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητοὶ / ἀδελφοί, καὶ συλλειτουργοί, καὶ ἐντιμότατοι κληρικοί, εὐλαβέστατοι ἱερεῖς, καὶ γέροντες χρήσιμοι, καὶ προεστώτες / τῶν δύο ἐπαρχιῶν τούτων, χάρις εἴη ὑμῖν, καὶ εἰρήνη παρὰ θεοῦ, ἔθος ἔστι τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ χριστοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ / τοὺς ὀπωσδήπως διατελοῦντας ὑπὸ ποινῆν, καὶ παιδείαν ἐκκλησιαστικὴν, 5 εἰς ἑαυτοὺς ἐλελυθότας, καὶ τὸ παῖσμα αὐτῶν / συνιδόντας, καὶ τῶν προτέρων αὐτῶν πονηρῶν ἐπιχειρημάτων ἀποστραφέντας, καὶ ἀξίους καρποῦς ἐπιδείξαντας / μετανοίας. καὶ μετὰ θερμῶν δακρῶν προσπεσόντας τῷ ἐκκλησιαστικῷ ἐλέει. συμπαθείας ἀξιοῦν / αὐτούς, καὶ τῶν ἐπιτιμίων τὴν ἄφεσιν κατὰ πάντα δίκαιον λόγον, πρυτανεύεσθαι. ἐπειδὴ τοιγαροῦν / καὶ οἱ αὐτόθι διατελοῦντες δύο ἱερομόναχοι. ὅτε βισαρίων, καὶ ὁ χατζῆ ζωσιμᾶς, ἔφθασαν προλαβόντως καθαιρέσει τῆς ἱερωσύνης αὐτῶν καθυποβληθέντες, καὶ ἐκκλησιαστικῇ παιδείᾳ ὑποπεσεῖν, διὰ 10 τινὰ ἐπιχειρήματα αὐτῶν παράλογα, καὶ ἄπρεπα, ἀλλ' οὖν ἤδη εἰς

ἑαυτοὺς ἐληλυθότες, καὶ πταίσματα / αὐτῶν συνειδόντες. καὶ διορθώσαντες, καὶ ὑποσχεθέντες τοῦ λοιποῦ διάγειν κατὰ τὸν ἐμπρέποντα / τρόπον ἱερομονάχοις. τούτου χάριν γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς, μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερω/τάτων ἀρχιερέων, καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι, ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν / καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα οἱ

15 διαληφθέντες ἱερομόναχοι ὁ βισαρίων δηλονότι, καὶ ὁ ζωσιμᾶς, / ὡς εἰς ἑαυτοὺς ἐλθόντες καὶ τὰ πταίσματα αὐτῶν συνιδόντες τε, καὶ διορθώσαντες καὶ ὑποσχε/θέντες τοῦ λοιποῦ διάγειν ἡσύχως καὶ ἀταράχως, καὶ κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτῶν, καὶ / ὡς προσπεσόντες καὶ τῷ ἐλέει τῆς ἐκκλησίας, ὑπάρχωσι, καὶ διαμείνωσι ἀθῶοι / ἀνέγκλητοί τε, καὶ ἀκαταιτίαιτοι, ἀμέτοχοι τε, καὶ πάντη ἐλεύθεροι, καὶ ἀνώτεροι τῶν ἐν τῷ /

20 συνοδικῷ τῆς καθαιρέσεως αὐτῶν γράμματι, σχεδιασθέντων, καὶ ἐκφωνηθέντων κατ' αὐτῶν, / ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτιμιῶν, ἔχωσι δὲ καὶ τὴν τάξιν, καὶ τὸ ἐνεργοῦν τῆς ἱερωσύνης αὐτῶν ἀκωλύ/τως, ὡς καὶ πρότερον, εὐλογοῦντες ἀγιάζοντες καὶ πάντα τὰ ἱερατικά ἐκτελοῦντες, συμφορούμενοί τε, καὶ / συλλειτουργούμενοι, καὶ ὡς ἱερεῖς παρὰ πάντων τιμώμενοι, τὴν τε χεῖρα ἀσπαζόμενοι καὶ γνωριζόμενοι, / εἰς γὰρ τὴν περὶ τούτου ἔνδειξιν, ἐγένετο καὶ ἡ παροῦσα αὐτῶν ἐκκλησιαστικὴ ἀθώωσις :

ἐν ἔτει σωτηρίῳ : ,αψπβ^ω / κατὰ μάιον : α

ἐν μηνὶ μαῖῳ ἰνδικτιῶνος ιε^α:¹ —

1) ὁ Ἐφέσου Σαμουήλ	3) ὁ Ἰωαννίνων Κύριλλος
2) ὁ Ἡρακλείας Μεθόδιος	4) † ὁ Δέρκων Μιχαήλ
	7) † ὁ Δράμας Γρηγόριος
	8) † ὁ Σμύρνης Προκόπιος
5) † ὁ Κυζίκου Ἀγάπιος ²	
6) † ὁ Νικομηδείας Γεράσιμος	
9) † ὁ Δρυϊνουπόλεως Ἰερεμίας	
10) † ὁ Γρεβενῶν Γαβριήλ	

5) Ἀχρονολόγητη «ἀπανταχοῦσα» τοῦ Φιλοθέου, ἡγουμένου τῆς μονῆς Ζάβορδας

Ὁ ἡγούμενος Φιλόθεος μὲ τὴν «ἀπανταχοῦσα» του αὐτῆ ἐπικαλεῖται τὴν βοήθειαν ὄλων τῶν κληρικῶν καὶ ἀρχόντων γιὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἡ μονὴ ἀπὸ τὰ δεινὰ τῶν ληστῶν καὶ πασάδων. Ζητεῖ ἐπίσης τὴν ἐλεημοσύνη ὄλων τῶν χριστιανῶν, διότι τὸ μοναστήρι ἦταν χωρὶς ἐφόδια (εἰκ. 6).

1. Τὸ ἔτος αψπβ (1782) δὲν ἀντιστοιχεῖ μὲ 15ο ἔτος ἰνδικτιῶνος ἀλλὰ μὲ 12ο.

2. ὁ Κυζίκου Ἀγάπιος: μήπως Δυρραχίου Ἀγάπιος;

Εἰκ. 6. Ἡ ἀπαταγῶσα τοῦ ἡγουμένου Φιλοθέου (ἀρχὴ καὶ τέλος τοῦ χειρογράφου).

Οἱ ἀνά πάσαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν διαλάμποντες ἀστέρες πολύφωτοι τοῦ νοητοῦ στερεώμα/τος. πανιερώτατοι καὶ θεοπρόβλητοι μητροπολίται καὶ ἀρχιεπίσκοποι. θεοφιλέστατοι καὶ / σεβασμιώτατοι ἐπίσκοποι. καὶ ὅσοι τοῦ ἱεροῦ καταλόγου· πανοσιώτατοι καθ' ἡγού/μενοι· ὀσιώτατοι ἱερομόναχοι καὶ πνευματικοὶ πατέρες. ἀγιώτατοι καὶ θεοτίμητοι

5 οἰκονόμοι καὶ / πρωτοσύγγελοι· εὐλαβέστατοι καὶ θεοσεβέστατοι ἱερεῖς καὶ ἱεροδιάκονοι· ἀγλαόφωτοι καὶ / πνευματορήτορες θεῖοι διδάσκαλοι. ἐκλαμπρώτατοι καὶ ἐνδοξώτατοι αὐθέντες. τιμώ/τατοι καὶ λογιώτατοι κληρικοί. εὐγενέστατοι χρησιμώτατοι καὶ μεγαλοπρεπέστατοι ἄρχο/ντες. καὶ ἅπας ὁ τοῦ Κυρίου χριστοτερπῆς χριστόνυμος καὶ περιούσιος λαός. καὶ κληρὸς ἐπιπόθη/τον τῆς δεξιᾶς καὶ εὐλογημένης μοίρας τοῦ δεσπότη χριστοῦ. χαίροιτε ἐν κυρίῳ καὶ ὑγιαίνετε. τὴν προσή/κουσαν καὶ ὀφειλομένην μετάνοιαν ὀλοψύχως ἀπο

10 νέμομεν ὑμῖν ἅπασι. ἐκτενῶς δεόμεθα καὶ πα/ρακαλοῦμεν τὸν μεταμορφοθέντα σωτήρα καὶ κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν χριστόν. ἵνα εἴητε ἅπαντες ἐν εἰρήνῃ καὶ εὐημερίᾳ / καὶ σωτηρίᾳ ψυχῆς καὶ σώματος. καὶ εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν καὶ σωτήριον. ἀεὶ φυλαττόμενοι. ἐν ἐτῶν πολλῶν / περιόδοις. εἰς δόξαν χριστοῦ καὶ αἴνον. καὶ εἰς ἡμετέραν εὐφροσύνην καὶ πνευματικὴν ἀγαλλίασιν. τῶν ἐξ ὅ/λης ψυχῆς καὶ καρδίας ἀγαπόντων ὑμᾶς. Θεοῦ τοίνυν εὐδοκίᾳ καὶ βοηθείᾳ σωτηριωδῶς ἔχομεν καὶ /

15 ἡμεῖς ἕως τοῦ νῦν. πλὴν μετὰ πολλῶν συμφορῶν. συκοφαντιῶν τε καὶ ἀδικιῶν. παρὰ τῶν ἐπερχομένων / πασιάδων διὰ τὴν τῶν ληστῶν συμφοράν. καὶ ἀπὸ μὲν τὸ ἐν μέρος ἀδικοῦσιν ἡμᾶς οἱ κλέπται. ἀπὸ δὲ τὸ / ἄλλον οἱ πασιάδες. ἐξ ὧν στενοχωρούμενοι καὶ θλιβόμενοι ἡμεῖς οἱ εὐτελεῖς μοναχοί. οἱ τὴν ἱεράν καὶ σε/βασμίαν μονὴν οἰκοῦντες ἐπονομαζομένην ζάμπουρδα οὐκ ἔχομεν ποῦ προσδραμεῖν καὶ χεῖρα βοη/θείας ἐπιτυχεῖν. εἰ μὴ πρὸς ὑμᾶς τοῦς φιλευσεβεῖς καὶ φιλοχρίστους καὶ

20 ἐλεήμονας χριστιανούς. καὶ διὰ / τοῦτο μετὰ δεήσεως πολλῆς στέλλομεν αὐτόθι τὸν αἰδεσιμότατον ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικὸν παπὰ κὺρ νεό/φυτον σὺν τῇ λοιπῇ αὐτοῦ συνοδίᾳ. ὅθεν παρακαλοῦμεν πάντας ὑμᾶς. ἵνα δεξήσθε αὐτοὺς ἀσπασί/ως ἐν ἰλαρῷ βλέμματι καὶ εὐμενῇ τῷ προσώπῳ. καὶ συνδράμετε καὶ βοηθήσατε αὐτούς. ὁ μὲν πολὺ, ὁ / δὲ ὀλίγον. ἕκαστος κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν καὶ ἀγαθὴν προαίρεσιν. καὶ γραφήτῳ ὁ μὲν εἰς τὴν ἀγίαν πρόθε/σιν. ὁ δὲ σαραντάριν. ὁ δὲ καὶ ἀδελφάτον. ἵνα διὰ τῆς ὑμετέρας χριστομιμῆτου ταύτης ἐλεημοσύνης / καὶ

25 βοηθείας. ἡμεῖς μὲν λάβομεν μικρὰν ἄνεσιν εἰς τὰς ἐπερχομένας ἡμῖν συμφοράς. (καὶ μὲ ὅλα ταῦτα / ἡμεσθεν κατὰ πολλὰ ἡστερημένοι τοῦ ὕδατος ὡς τὸ γινώσκουν οἱ πάντες) ὑμεῖς δὲ παρ' ἡμῶν ἔχη/τε τὸ μνημόσυνον ἀκατάπαυστον ὡς νέοι κτήτορες. μετὰ τῶν παλαιῶν ἡμῶν καὶ μακαρίων κτητό/ρων. ἐν ἐσπέρᾳ καὶ πρωῒ καὶ μεσημβρίᾳ. παρὰ δὲ τοῦ μισθα-

30 ποδότης κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ λάβοι/τε τὸν ἄξιον μισθὸν ἑκατον-
 ταπλάσιον. καὶ ἐν τῇ φρικτῇ καὶ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως λύσιν / τῶν
 ἀμαρτημάτων καὶ ζωὴν τὴν αἰώνιον. αὐτὸς γὰρ ἐν εὐαγγελίοις λέγει.
 μακάριοι οἱ ἐλεήμονες ὅτι / αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. καὶ πάλιν. ἐφ' ὅσον
 ἐποιήσατε ἐν ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων / ἐμοὶ ἐποι-
 ήσατε. ἀλλὰ καὶ ὁ προφήτης θεοπάτωρ δαβίδ. ψάλλει εἰς τὸ ψαλτήριον
 οὕτως. ὅλην τὴν / ἡμέραν ἐλεεῖ καὶ δανίζει ὁ δίκαιος καὶ τὸ σπέρμα
 αὐτοῦ εἰς εὐλογίαν ἔσται. ὅπως καὶ τῆς θείας / καὶ μακαρίας ἐκείνης
 φωνῆς ἀκοῦσαι ἀξιοθήσεσθε. τὸ δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρὸς μου
 35 κληρο/νομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς
 κόσμου. καὶ τὰ ἐξῆς. ἧς ἀξίω/θείημεν πάντες ἐν τῷ χριστῷ ἰησοῦ τῷ
 κυρίῳ ἡμῶν. ᾧ πρέπει πάσα δόξα τιμὴ καὶ προσκύνησις τῷ πατρὶ καὶ
 τῷ / υἱῷ. καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰ-
 ὄνων. ἀμήν.

† ὁ καθηγούμενος τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς μεταμορφώσεως Ζάμπουρ-
 δας Φιλόθεος ἱερομόναχος καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ ἐν χριστῷ ἀδελφοί.

Ἐκ τοῦ κειμένου τῆς διαθήκης ἐξάγονται τὰ παρακάτω συμπεράσματα :

α) Ἡ σκῆπη τοῦ ἁγίου Νικάνωρος στὴν πλαγιά τοῦ Καλλίστρατου
 προῦπῆρχε τοῦ σημερινοῦ μοναστηρίου (βλ. στίχο 8 «καὶ τὴν ἀνάκτησιν
 τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς εἰς ὄνομα τιμώμενον ἅγιος γεώργιος»).

β) Τὸ μοναστήρι ὁ Νικάνωρ τὸ ἔκτισε στὴ θέση παλαιότερου ναοῦ ἢ
 μοναστηριακοῦ συγκροτήματος (βλ. στίχο 9 «εὐρὸν πεπαλεωμένο καὶ χα-
 λασμένο θεμέλιω»). Στὴν εἴσοδο τοῦ ὑπογείου τοῦ μοναστηριοῦ ὑπάρχει
 ἀμφικιόνιο τοποθετημένο ὡς σκαλοπάτι. Ἐπίσης ὑπάρχει καὶ δεύτερο ἀμ-
 φικιόνιο στὸ ναὸ τοῦ μετοχίου τῆς μονῆς χρησιμεῦον σὰν κάθισμα.

γ) Ἡ ὑπαρξη εἰκόνας προσδιορίζει τὴν ἐποχὴν τῆς κατασκευῆς τῆς
 μόνον καὶ ὄχι τὸν χρόνον τῆς ἰδρύσεως τοῦ παλαιότερου συγκροτήματος (βλ.
 στίχους 10, 11 «...εὐρῶν τὴν εἰκόνα τοῦ σω/τῆρος Χριστοῦ τῆς μεταμορφώ-
 σεως...»).

RÉSUMÉ

Nicolas Delialis, Le prototype du testament de Saint Nicanôr de Thessaloniki suivi de quatre diplômes inédits.

L'article contient la publication de cinq manuscrits, trouvés au clocher du monastère de Zavorda à Kozani.

1. Le prototype du testament de S. Nicanôr qu'au paravant nous avons publié d'après le codex du monastère, récopié du prototype en 1692 par un certain Jean Zographou.

2. Sigille d'Archevêque d'Ochrid Méléte, en 1677, par lequel l'archevêque confirme que le monastère de Zavorda est stavropighiaque dépendé de la juridiction d'archevêque d'Ochrid.

3. Copie du Sigille d'Archevêque d'Ochrid Jôasaph, en 1732, qui confirme et ratifie que le monastère de Zavorda est stavropighiaque. Ceci parce que la vie monastique à Zavorda était perturbée par le metropolite de Grevena de son autorité privée.

4. Sigille du Patriarche Oecuménique Gabriel III, en 1782, adressé aux metropolites de Grevena et de Siatista sur l'absolution patriacale des moines Bessarion et Zôsime, après leur voyage à Constantinople.

5. Lettre ouverte, s.d., de Philothé higoumène du monastère de Zavorda, demandant l'assistance du clergé et des notables, afin que le monastère puisse être délivré par les souffrances des brigants et des pachas turques.